

Fastsatt som forskrift av Sametinget 29.11.2016 med hjemmel i lov av 17. juli 1998 nr. 61 om grunnskolen og den vidaregåande opplæringa (opplæringslova) § 6-4 andre ledd.

Gjelder fra 01.08.2017

Gjelder til 31.07.2022

Utgått

Formål

Programfaget samisk historie og samfunn skal gi innsikt i og kunnskap om den samiske livsverden i tid og rom, binde sammen kunnskaper i historie og samfunnsfag og vise kontinuiteten i samisk samfunnsutvikling. Programfaget skal gi innsikt i den historiske bakgrunnen for møter i Sápmi ut fra ulike perspektiver, der så vel samarbeid som motsetninger og konflikter skal vurderes. I tillegg skal faget gi et bilde av variasjon og mangfold i levetilstand og livsbetingelser i Sápmi, av samiske tradisjoner og verdensanskuelser og av samiske kulturuttrykk, næringer, livsformer og forståelsesrammer. Programfaget skal også fokusere på samenes forhold til natur og miljø i fortid og nåtid.

Samisk historie og samfunn er et allmenndannende fag som skal bidra til at eleven blir i stand til å forholde seg til sin egen historie og samtid, det samfunnet han/hun er en del av, og til seg selv som skaper av historie og som medlem av ulike fellesskap med ansvar for en felles framtid. Innsikt i historiske og samtidige prosesser er et viktig fundament for så vel utvikling av det samiske samfunnet som for individuell identitetsutvikling.

Programfaget skal gi eleven grunnlag for deltakelse i samfunnsdebatter, ved at eleven utvikler grunnlag for å se hvilke utfordringer nasjonalstatene har i forhold til samer som ett urfolk og som borgere av nasjonalstaten, og hvilke utfordringer samene som urfolk og minoritet står overfor i de sivile samfunn og statsfellesskap. Faget skal også bidra til at eleven kan forstå hvordan kolonisering og assimilering har påvirket samer og andre urfolk, og gi grunnlag for å forstå utviklingen av samers selvbestemmelse og urfolks rettigheter internasjonalt.

Gjennom arbeid med programfaget skal eleven lære å forholde seg til møter mellom folk fra ulike kulturer og lære å forstå forholdet mellom minoritet og majoritet ut fra ulike perspektiver. Eleven skal bli kjent med samiske verdier og med utgangspunkt i disse lære å møte verden med en forståelse av fellesskap, toleranse og respekt. Ulike arbeidsformer skal gi erfaring med og kunnskap om historisk og samfunnsvitenskapelig teori og metode. Kombinasjonen av teoretiske studier og selvstendig arbeid skal stimulere til kreativitet, kritisk evne, åpenhet og aktiv deltakelse i situasjoner der historiske og samfunnsfaglige kunnskaper og ekspertise inngår. Opplæringen skal oppøve til bevisst og selvstendig kritisk tenking i møte med ulike typer av kilder. Faget vil gi grunnlag for høyere utdanning i humanistiske og samfunnsvitenskapelige fag.

Struktur

Samisk historie og samfunn består av to programfag: Samisk historie og samfunn 1 og 2. Samisk historie og samfunn 2 bygger på samisk historie og samfunn 1.

Programfaget er strukturert i hovedområder som det er formulert kompetansemål for. Hovedområdene utfyller hverandre og må ses i sammenheng.

Oversikt over hovedområder:

Programfag	Hovedområder		
Samisk historie og samfunn 1	Folk, bosetting og livsformer	Kolonisering og assimilering	Tradisjoner og forståelsesrammer
Samisk historie og samfunn 2	Samer, natur og miljø	Vitalisering og selvbestemmelse	Teori og metode

Hovedområder

Samisk historie og samfunn 1

Folk, bosetting og livsformer

Hovedområdet *Folk, bosetting og livsformer* omfatter folkegrupper, bosetting, livsformer og næringer i Sápmi fra slutten av tidlig metalltid (siste årtusen f.Kr.) og fram til vår tid. Hovedområdet dreier seg om mangfold og variasjon i samfunn, ressursutnyttelse og livsformer. Analyser av strategier for kontinuitet, omstilling og utvikling i framtiden inngår i hovedområdet. Kildebruk og kildekritikk inngår i hovedområdet.

Kolonisering og assimilering

Hovedområdet *Kolonisering og assimilering* omfatter forhold knyttet til kolonisering og assimilering av samene og andre minoritetsgrupper, og det handler om møter mellom samer og andre folkegrupper slik dette er framstilt i skriftlige kilder, litteratur, sagn og eventyr. Hovedområdet omfatter idéhistoriske strømninger, politiske handlinger, grensedragninger, framveksten av de ulike nasjonalstatene og hvordan disse historisk sett har forholdt seg til samer og andre minoriteter. Området omfatter også en sammenlikning av det som har skjedd i Sápmi, med utviklingen i andre deler av verden.

Tradisjoner og forståelsesrammer

Hovedområdet *Tradisjoner og forståelsesrammer* dreier seg om variasjon og mangfold i samiske tradisjoner, verdensanskuelser, verdier og forståelsesrammer. Hovedområdet omfatter samisk samfunnsorganisasjon, slekt, familie og kjønnsroller og hvordan samhandling mellom samer og nabofolk har medført gjensidig påvirkning.

Samisk historie og samfunn 2

Samer, natur og miljø

Hovedområdet *Samer, natur og miljø* omfatter samisk forståelse av landskap og hvordan landskapet danner et grunnlag for livsform og identitet. Hovedområdet handler om samers forhold til natur og landskap i fortid og nåtid, og sammenlikner dette med nabofolkenes forhold til naturen. Kollektiv og individuell samisk bruks- og eiendomsrett inngår i hovedområdet.

Vitalisering og selvbestemmelse

Hovedområdet *vitalisering og selvbestemmelse* omfatter selvbestemmelse i et urfolksperspektiv. Hovedområdet dreier seg om framveksten av den samepolitiske bevegelsen og bakgrunnen for opprettelsen av sametingene i Norge, Sverige og Finland. Hovedområdet omfatter ulike prosesser i Sápmi, som vitalisering, oppbyggingen av samiske institusjoner, synliggjøring av forholdet mellom urfolk og majoritetssamfunn og rettighetsspørsmål. I tillegg handler dette hovedområdet om myndighetenes og det internasjonale samfunnets respons på disse prosessene. Internasjonalt urfolkssamarbeid inngår også i hovedområdet.

Teori og metode

Hovedområdet *Teori og metode* omfatter innføring i historisk og samfunnsvitenskapelig teori og metode og en analyse av utviklingen av forskning omkring urfolksspørsmål. Hovedområdet dreier seg om etiske utfordringer knyttet til samfunnsforskning, spesielt på samer og andre urfolk, og om forholdet mellom vitenskapelig kunnskap og urfolks tradisjonelle kunnskap. Formulering av samfunnsfaglige problemstillinger og avgrensning, bearbeidelse og presentasjon med utgangspunkt i samiske forhold inngår i hovedområdet. Kildebruk og kildekritikk inngår i hovedområdet.

Timetall

Timetallet er oppgitt i 60 minutters enheter.

Samisk historie og samfunn 1 utgjør 140 årstimer

Samisk historie og samfunn 2 utgjør 140 årstimer

Grunnleggende ferdigheter

Grunnleggende ferdigheter er integrert i kompetansemålene der hvor de bidrar til utvikling av og er en del av fagkompetansen. I samisk historie og samfunn forstås grunnleggende ferdigheter slik:

Å kunne uttrykke seg muntlig innebærer å presentere historiske og samfunnsfaglige tema slik at framstillingen er forståelig for andre. Det betyr videre å samtale om og diskutere historiske framstillinger og aktuelle samfunns spørsmål og å begrunne synspunkter og holdninger ut fra faglige kunnskaper. Det innebærer å gjøre rede for begreper og begrepsnyanser og begrunne egne synspunkter i møte med andres oppfatninger og perspektiver. Det vil også si å lytte og gi respons til andre.

Å kunne uttrykke seg skriftlig innebærer å presentere tekster klart, strukturert og konsist med et variert ordforråd og bruke fagenes sentrale begreper i egne arbeider. Det vil si å utforme faglige problemstillinger og å drøfte dem ved å bruke ulike typer historisk materiale og vurdere dem i forhold til aktuelle samfunnsfaglige tema. Det innebærer også å gjengi muntlige overleveringer skriftlig og å vurdere kvaliteten på egne og andres skriftlige presentasjoner.

Å kunne lese innebærer å utvide ordforråd og begrepsbeherskelse ved å lese historisk og samfunnsfaglig tekstmateriale. Det vil si å forstå og tolke meningsinnholdet, finne fram til budskapet i aktuelle tekster og lese historiske framstillinger spørrende og kritisk. Lesing betyr også å nyttiggjøre seg informasjon fra nettsteder, oppslagsverk og aviser og å tolke og trekke informasjon ut av statistikk, grafiske framstillinger, kart, illustrasjoner, bilder og historisk materiale.

Å kunne regne innebærer å tolke og utforme tabeller og andre former for statistiske framstillinger og vurdere kvantitative historiske data. Det betyr å bruke fagets begreper for å beskrive tid, mengde- og størrelsesforhold og vise sammenhenger ved bruk av tall.

Å kunne bruke digitale verktøy innebærer å søke etter og velge ut relevant informasjon fra nettsteder, vurdere informasjonen kritisk og beherske digital kildehenvisning. Det innebærer også å benytte forskjellige programmer for å analysere og bearbeide informasjonen og å lage egne framstillinger, og å kommunisere og samarbeide med andre ved hjelp av digitale verktøy.

Kompetansemål

Folk, bosetting og livsformer

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- definere og bruke sentrale demografiske begreper
- innhente, vurdere og bruke kilder på en relevant og etterprøvbart måte
- gjøre rede for det geografiske området Sápmi og folkegrupper i området i et historisk perspektiv
- beskrive samisk befolkningsutvikling, livsformer og bosetting, og drøfte hendelser som har påvirket utviklingen
- gjøre rede for samisk ressursutnyttning og livsformer fra veidesamfunn via etableringen av primærnæringer fram mot dagens situasjon
- drøft betydningen av kontinuitet, utvikling og omstilling i samiske samfunn

Kolonisering og assimilering

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- definere begrepene kolonisering og assimilering, og gi eksempler fra Sápmi
- gjøre rede for relasjoner mellom etniske grupper i Sápmi fra tidlig metalltid til tidlig nytid

- gjøre rede for idéhistoriske strømninger og ulike nasjonalstaters holdninger til og politikk overfor samer, andre urfolk og minoriteter fra ca. 1700 og fram til andre verdenskrig
- drøfte hvordan forskning kan ha vært brukt i kolonisering og assimilering
- beskrive etablering og stenging av grenser i Sápmi, Lappekodicillen og andre konvensjoner som regulerer grenseoverskridende aktiviteter og drøft konsekvenser for den samiske befolkning
- sammenligne kolonisering i Sápmi med koloniseringen i andre områder

Tradisjoner og forståelsesrammer

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- beskrive samers verdensanskuelse med utgangspunkt i tradisjoner og tradisjonell kunnskap
- drøfte forhold mellom individ, fellesskap og samfunn hos samer
- gi eksempler på og å drøfte samiske sedvaner og verdier
- gjøre rede for prinsipper for og endringer i samisk barneoppdragelse og sosialisering
- gjøre rede for endring i arbeidsfordeling mellom menn og kvinner i samiske samfunn
- beskrive hovedtrekk i samisk sosial organisering og forskjeller i forhold til nabofolkenes sosiale organisering
- drøfte hvordan samhandling mellom samer og nabofolk kan føre til gjensidig påvirkning
- reflektere over hva det innebærer at samer skal være likeverdige medlemmer av sivile samfunn og av statsfellesskap
- drøfte tekster med ulik forståelse av samer og andre urfolk og vurdere om ulike oppfatninger kan ha sammenheng med faglig og kulturell bakgrunn

Samer, natur og miljø

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- beskrive tradisjonell samisk forståelse av landskap og drøfte hvordan denne forståelsen danner grunnlag for livsform, tilhørighet og identitet
- gi eksempel på sentral samisk naturterminologi, og drøfte forholdet mellom tradisjonell og vitenskapsbasert kunnskap
- gjøre rede for kollektiv og individuell samisk bruks- og eiendomsrett og sammenligne med tilsvarende rettigheter hos nabofolk
- beskrive og drøfte samers forhold til natur og landskap i fortid og nåtid, og sammenlikne med nabofolks forhold til naturen
- gi eksempler på tradisjonell kunnskap i samiske områder og drøfte betydningen av slik kunnskap for utnyttning av naturressurser, næringstilpasninger og livsformer

Vitalisering og selvbestemmelse

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- gjøre rede for samisk organisasjons- og institusjonsbygging fra ca. 1900 og fram til i dag, og gi eksempler på vitaliseringsprosesser
- beskrive utviklingen i nasjonalstatenes holdninger til og politikk overfor samene og nasjonale minoriteter etter andre verdenskrig og drøfte bakgrunn for denne utviklingen
- plassere sametingene i de politiske systemene i Norge, Sverige og Finland og gjøre rede for bakgrunn, rettslig grunnlag, etablering, funksjon og organisering
- gjøre rede for formelle og uformelle maktstrukturer knyttet til sametingene
- drøfte samepolitisk samarbeid på tvers av landegrensene og status for samiske rettigheter i de ulike nasjonalstatene
- gjøre rede for bakgrunnen for og hovedpunktene i den norske Grunnloven § 110a, sameloven og finnmarksloven
- drøfte sammenhenger mellom ideologiske og politiske prosesser i Sápmi og samisk deltakelse i urfolksarbeid i og utenfor FN-systemet
- gjøre rede for status for og hovedpunkter i FNs deklarasjon og konvensjon om urfolks rettigheter

Teori og metode

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- gjøre rede for grunnleggende trekk ved historisk og samfunnsvitenskapelig teori og metode
- avgrense, bearbeide, formulere og presentere samisk relaterte samfunnsfaglige problemstillinger
- innhente, vurdere og bruke kilder på en relevant og etterprøvbar måte
- gjøre rede for utviklingen av forskning omkring samiske spørsmål
- vurdere etiske utfordringer knyttet til historie- og samfunnsforskning spesielt på samer og andre urfolk
- forklare hvordan samfunnsforskeren kan påvirkes av sin egen faglige og kulturelle bakgrunn, og diskutere problemer knyttet til objektivitet i samfunnsforskning
- drøfte rettighetsmessige sider ved anvendelse av urfolks tradisjonelle kunnskaper i forskningen
- drøfte forholdet mellom urfolks tradisjonelle kunnskap og vitenskapskunnskap

Vurdering

Bestemmelser for sluttvurdering:

Standpunktvurdering

Programfag	Ordning
Samisk historie og samfunn 1	Elevene skal ha en standpunkt karakter.
Samisk historie og samfunn 2	Elevene skal ha en standpunkt karakter.

Eksamen for elever

Programfag	Ordning
Samisk historie og samfunn 1	Elevene kan trekkes ut til en muntlig eksamen. Eksamen blir utarbeidet og sensurert lokalt.
Samisk historie og samfunn 2	Elevene kan trekkes ut til en muntlig eksamen. Eksamen blir utarbeidet og sensurert lokalt.

Eksamen for privatister

Programfag	Ordning
Samisk historie og samfunn 1	Privatistene skal opp til en muntlig eksamen. Eksamen blir utarbeidet og sensurert lokalt.
Samisk historie og samfunn 2	Privatistene skal opp til en muntlig eksamen. Eksamen blir utarbeidet og sensurert lokalt.

De generelle bestemmelsene om vurdering er fastsatt i forskrift til opplæringsloven.